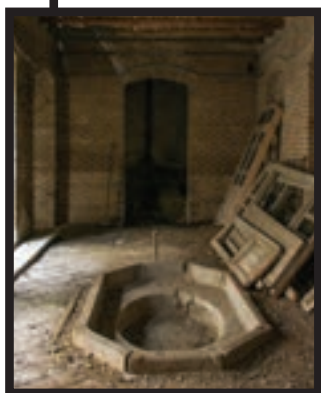

● بزرگ‌ترین نقاشی بناهای تاریخی مشهد

این کارشناس بناهای تاریخی یک نام و تاریخ را وسط نقاشی بزرگ و سرسبز روی دیوار نشان می‌دهد و می‌گوید: تا جایی که من می‌دانم، در بافت تاریخی موجود در مشهد این بزرگ‌ترین نقاشی بناهای تاریخی است و همچنین تنها نقاشی‌ای است که تاریخ و امضای نقاش را دارد. در خانه‌های تاریخی حسن زاده، داروغه و بلخاسب هم نقاشی داریم. اما تاریخ و امضا ندارند و به این بزرگی نیستند. تاریخی که روی نقاشی دیده می‌شود، سال ۱۳۴۷ قمری، یعنی حدود صد

سال قبل را نشان می‌دهد، با امضای فردی به نام محمدی. نکته‌ای که گواهی به آن تأکید دارد، این است که نقاشی در بخش الحاقی و مربوط به دوره ثانویه بنا بوده است و نشان می‌دهد قدمت بنا بسیار بیشتر و مربوط به اوایل قاجار است.

او درباره سبک اروپایی نقاشی که کاملاً مشخص است بر اساس یک یا چند تصویر نقاشی شده است، می‌گوید: نقاشی نمونه بارز معماری دوره گذار ایران است؛ از زمانی که سیاحان بیشتر وارد ایران شدند و کارت پستال‌های خارجی به ایران ارسال می‌شد. فضای نقاشی شبیه کارت پستال‌های آلپ و سوئیس است. وقتی به محدوده خانه توجه می‌کنیم، اینجا بخش روس نشین چهارباغ بوده است. پس این نقاشی می‌تواند برگرفته از تصاویری باشد که آن‌ها در سفرهایشان دیده‌اند. نکته جالب دیگری که در این اتاق پنهان شده است، نقاشی‌های روی دیوارهای دیگر هستند که زیر لایه‌ای از رنگ پوشیده شده‌اند؛ نقاشی‌هایی که فرزندان سوهانگر با حدود هفتاد سال سن از آن‌ها خبر نداشتند. گواهی می‌گوید: روی بقیه دیوارها هم نقاشی وجود دارد. اما رویشان به دلایلی پوشانده شده است. شاید نوع پوشش و برهنگی افراد در نقاشی دلیل آن باشد. اینکه در دوره‌ای به دلایلی این اثر پوشیده شده است، خودش می‌تواند جزو تاریخ باشد و از نظر اجتماعی بررسی شود. او حساسیت مرمت را در همین مواقع می‌داند و معتقد است به عنوان مرمتگر باید نشان دهد که در لایه زیرین چه چیزی وجود دارد و دلایل پوشیدگی چیست.

نجمه موسوی کاهانی اسر نوشت خانه پلاک ۱۳ که در بخش روس نشین کوچه پنجه در چهارباغ قرار داشته، این طور رقم خورده است که از گزند تخریب در امان بماند و تاریخ را در خود حفظ کند؛ خانه‌ای با دو پلاک خاص در محله بالاخیابان؛ یکی کاشی سفید رنگ مربوط به دوره قاجار با شماره ۸ و دیگری پلاک فلزی زنگ زده‌ای که شماره ۱۲+۱۰ از دوره پهلوی روی آن حک شده است.

خانه سوهانگر که قدمتش به دوره قاجار برمی‌گردد، از دو سال پیش در حال مرمت است و هدایت گواهی، متخصص مرمت بناهای تاریخی که پروژه‌های عمارت داروغه، خانه تاریخی امیری و حوض معجزدار از جمله کارهای شناخته شده اش است، همراه تیم سه نفره‌اش در مجموعه معماری بن مسئولیت مرمت آن را برعهده دارد.

مرمت خانه قاجاری سوهانگر
کشف شیرینی در پی داشت

هویدا شدن نقاشی‌های صدساله

● خانه‌ای با سه دوره تاریخی

از در چوبی آبی رنگ که به دلیل بالا آمدن خیابان ارتفاعش کم شده است، وارد هشتی و سپس حیاط خانه می‌شویم. این بنای سیمصد متری چند دوره تاریخی دارد. گواهی درباره تاریخ بنا توضیح می‌دهد: دوره اولیه مربوط به قاجار و دوره ثانویه باز هم مربوط به قاجار است و یک دوره پهلوی اول و تغییرات جزئی هم در دوره پهلوی دوم دارد. از او می‌خواهم درباره تغییرات هر دوره بیشتر توضیح دهد و او می‌گوید: در دوره اولیه بنا سقف ها کمالا تیرپوش همراه با پردوک بوده‌اند. در دوره بعد سقف ها از تیرپوش به توفال تغییر پیدا کرده‌اند. یعنی سقف‌های گچی را می‌بینیم و دیگر تیرها دیده نمی‌شوند. این تغییرات مربوط به اواخر قاجار یا اوایل پهلوی اول است. یک دوره نهایی هم داریم که مربوط به اوایل پهلوی دوم است؛ تغییراتی مانند نصب روشویی یا شیشه نورگیر در نمای ساختمان. به گفته گواهی، به جای سردر شیشه‌ای که الان می‌بینیم و هیچ شباهتی به خانه‌های تاریخی ندارد، کتیبه آجرچینی معقلی بوده است که در دوره پهلوی اول احتمالاً به دلیل مشکل نورگیری آن را برداشته و شیشه گذاشته‌اند. این مرمتکار خانه‌های تاریخی، خانه‌ای را در انتهای کوچه پنجه نشان می‌دهد که تزیینات معقلی شبیه به ورودی خانه سوهانگر دارد و می‌گوید: به احتمال زیاد تزیین اصلی یک پنجره کوچک و بقیه‌اش معقلی بوده است، اما وقتی نمی‌دانیم دقیقاً چه بوده، از لحاظ مرمتی مجاز نیستیم که کار کنیم. ورودی خانه هم سردر رضاخانی بود. یعنی با سیمان شسته و نرمه شیشه پوشیده شده بود که به حالت اولیه یعنی قاجاری درآمده.

● تزیینات خاص با سه عنصر مختلف

گواهی از سال ۱۴۰۰ با مالکان خانه که تعدادی از وراثت سوهانگر هستند، صحبت کرده است و با اینکه آن‌ها مجوز ساخت چند طبقه را داشته‌اند، متقاعدشان کرده است که بنا را حفظ کنند. او درباره ارزش این بنا می‌گوید: در این بنا چند نوع تزیین داریم؛ گچ‌بری اتاق‌های شاه نشین، نقاشی در اتاق نشیمن، معقلی که ترکیبات آجر لعاب دار با آجر ساده است و خود تزیینات آجرچینی که شامل راسته خفته‌های مختلف است. پس در تزیینات این بنای ارزشمند سه عنصر مختلف داریم.

به بخش شاه نشین می‌رویم که روزگاری پذیرای مهمانان زیادی بوده است. گواهی گل‌های صورتی رنگ را روی دیوارهای آبی کم رنگ نشان می‌دهد و می‌گوید: سبک گچ‌بری‌ها که در بخش شاه نشین دیده می‌شود، معرف دوره گذار معماری ایران است. گل‌ها، موتیف‌ها و حتی رنگ‌ها به سبک اروپایی نزدیک است.

او تأکید می‌کند که هنوز نمی‌توان با قاطعیت گفت رنگ اولیه همین رنگ‌ها بوده است و نیاز به بررسی کارشناسانه بیشتری دارد. بعد از اینکه چپش آجرها را نشان داده و درباره سبک قاجاری و پهلوی آن‌ها توضیح می‌دهد، می‌رویم سراغ خاص‌ترین اثر هنری که در این خانه وجود دارد؛ یک نقاشی اروپایی که سرتاسر دیوار نشیمن را دربر گرفته است.

● یافتن جبهه سوم خانه

نقاشی روی دیوارهای نشیمن به قدری زیباست که بقیه خانه را تحت شعاع قرار می‌دهد. حوض پهلوی وسط حیاط، پله‌های آب‌انبار، بخش تابستانه نشین و بخش خدماتی خانه که هر کدام قسمتی از تاریخ رانشان می‌دهند، با هم دقت مرمت می‌شوند که بخش شاه نشین و اتاق نشیمن، گمان می‌رود تکه سنگ‌های بزرگی که از زیر خاک حیاط بیرون آمده‌اند، بخش‌هایی از حوض دوره قاجار باشند. از زیر خاک این خانه بقایای تاریخی زیادی یافت شده است و خواهد شد. گواهی درباره بخش‌های مختلف خانه و استحکام این بنا که در آینده‌ای نزدیک به اقامتگاه یا کافه رستوران تبدیل می‌شود، می‌گوید: وقتی پروژه را تحویل گرفتیم، دو جبهه وجود داشت. اما با توجه به شناختی که از خانه‌های دوره قاجار داشتیم، مطمئن بودم که باید جبهه سوم وجود داشته باشد و بعد از عملیات پی‌گردی، پایه‌ها را پیدا کردم و به حالت اولیه مرمت شد. همان‌طور که می‌بینید، این بخش خدماتی خانه است. عملیات تقویت شنا و استحکام بنا هم از کف و سقف انجام شده است. حتی بخش‌هایی از نازک‌کاری هم شروع شده است و برای ادامه کار منتظریم تا خانواده سوهانگر درباره کاربری بنا تصمیم بگیرند.